

МЕТАПРЕДМЕТНИЙ ВЕКТОР ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Резюме

Зміст статті окреслює проблему перспективного розвитку сучасної вищої школи на засадах метапредметності. Окреслено пріоритетність поглядів стейкхолдерів та роботодавців на проблему удосконалення процесу фахової підготовки, що співвідноситься із сучасними запитами наявного ринку праці.

***Метою дослідження** є теоретичне окреслення питання перспективності залучення метапредметного підходу до удосконалення процесу підготовки фахівців в умовах сучасної вищої школи.*

Мета продумана необхідністю проведення комплексно-теоретичного аналізу заявленої проблематики з психолого-педагогічної точки зору, що віддзеркалює рівень взаємозв'язку досліджуваного із особливостями особистісного розвитку усіх учасників освітнього процесу. Деталізовано поліаспектність основоположних принципів, покладених в основу феноменологічної кристалізації, актуалізованої впливом як зовнішніх, так і внутрішніх детермінант. Узагальнено варіативність та поліфункціональність досліджуваного, віддзеркалену на рівні організації та реалізації освітнього процесу, шляхом повноцінної раціоналізації завдань навчального та виховного характеру.

***Процедура дослідження** передбачала залучення порівняльного, бібліографічного, та проблемного методів з метою виявлення основоположних сутнісних характеристик досліджуваного феномена. На рівні такої методологічної системності підкреслено пряму дотичність титульного феномена до мисленнєво-діяльній дидактики, репрезентованої на змістовому рівні сукупністю основоположних ознак (зокрема, пріоритетність діяльній складової, дидактичних конструктів, рефлексивності). Акцентовано увагу на тривимірності феноменологічної екстраполяції на прикладні завдання сучасного освітнього процесу (метапредметна діяльність, високоструктуризованість змістового каркасу, екстраполяція алгоритмізованої системи знань на реальну область пізнання).*

***Результатом дослідження** стала побудова ієрархічної структури груп компетенцій – індикаторів результативності навчального процесу у закладі вищої освіти із деталізацією їх прямої дотичності до ключових концентрів та конкретних психологічних складових.*

*У **висновках** акцентовано увагу на високоінтегративному характері досліджуваного з точки зору його потенційної націленості на розв'язання цілого комплексу завдань прикладного характеру. Підсумовано феноменологічну значущість на рівні активізації дослідницької, інформаційної, організаційно-управлінської та комунікативної складових*

перспективного саморозвитку та особистісної самоорганізації усіх учасників навчального процесу.

Ключові слова: *вища школа; компетенції; майбутній фахівець; розвиток; феномен.*

Вступ. Проблема розвитку сучасної вищої школи повсякчас знаходиться у епіцентрі уваги державних структур, соціальної спільноти, стейкхолдерів та роботодавців. Перші із заявлених зацікавлені у реалізації масштабних проєктів, центрованих на примноженні інтелектуального потенціалу держави з метою забезпечення економічної безпеки держави.

Інтерес соціальних спільнот до досліджуваного виявляється у прагненні розробити, апробувати та призвичаїти найбільш оптимальну модель вищої освіти, засновану на урахуванні інтересів і запитів кожної зацікавленої особистості.

Система вищої освіти беззаперечно співвідноситься із інтересами єдиного «сегменту» стейкхолдерів та роботодавців, для яких досліджуване сприймається з точки зору перспективного напрямку для реалізації ініціативних та економічно-амбітних проєктів.

У цілому, така полісегментальність уваги представників різних соціальних інститутів до проблеми розвитку вищої освіти екстрапольована необхідністю створення найоптимальніших умов для особистісної самореалізації у професійному, соціальному та творчому напрямках. Окрім цього, вищеокреслена метацілісність покликана забезпечити досягнення відповідного рівня ініціативності та самостійності кожного випускника вищої школи.

Вивченням окремих аспектів заявленої дослідженням проблеми займалися такі іноземні та українські учені як: Дж. Альтбах, Дж. Вен, С.Шварцман; С. Трубачева, В. Сиротюк, О. Сухомлинська та інші. Проте, малодослідженою залишається проблема оцінки впливу метапредметної значущості на процес удосконалення фахової підготовки, що набуває сьогодні особливого звучання на тлі назрілих проблем академічного реформування.

Мета дослідження – теоретично окреслити значущість залучення метапредметного підходу до удосконалення процесу підготовки фахівців в умовах сучасної вищої школи.

Завдання:

- проаналізувати рівень вивченості проблеми у наявних наукових розвідках;
- розкрити перспективність феноменологічної імплементації у контексті розвитку сучасної вищої школи;
- окреслити значущість феноменологічних особливостей крізь призму індикаторів результативності навчального процесу у закладі вищої освіти.

Методи. Методологічний каркас дослідження сформував порівняльний, бібліографічний та проблемний методи.

Результати. У сучасних джерелознавчих розвідках знаходимо інформацію про те, що реалізація перспективного плану розвитку сучасної вищої освіти частково співвідноситься із проблемою формування у викладача вищої школи метапредметних компетенцій (Донина, 2020). З метою відрефлексування сутнісної значущості наведеного аргументу, проблематизувалася необхідність окреслення змістового конструкту феноменологічної «кристалізації», реалізованої за посередництвом єдиного каскаду основоположних принципів:

- ✓ варіативності – актуалізуючі зміну видів діяльності у межах обрання пріоритетних напрямів професійної самореалізації;
- ✓ інтегративності – продукуючі формування поліспектральності професійної компетентності, забезпечуючої безперешкодне виконання функцій навчального, просвітницького, організаційного та управлінського характеру;
- ✓ практикоорієнтованості – націлені на формування цілісного блоку компетенцій, які спрямовані на досягнення відповідного рівня

ефективності від проведення практичних занять, а також реалізації різних видів практики;

- ✓ міждисциплінарності – акцентуючі увагу на комплексі необхідних знань, умінь та навичок, які за своєю суттю є міждисциплінарними, що уможлиблює формування міцних міжпредметних зв'язків на рівні визначеного освітнього рівня;
- ✓ поліфункціональності – формуючі перспективні можливості для самореалізації педагогічного потенціалу не лише на рівні усталених функцій (навчальної, виховної та розвиваючої), але й профільно-центрованих (зокрема, соціально-педагогічних – соціально-педагогічного супроводу, соціальної адаптації тощо).

Черговим соціально-домінуючим лейтмотивом у феноменологічному розгляді є його представлення у формі багатоаспектного явища, що вирізняється яскраво вираженою варіативністю та поліфункціональністю, що проявляється на рівні організації та реалізації освітнього процесу, шляхом повноцінної раціоналізації завдань навчального та виховного характеру.

За словами представників профільних наукових шкіл, досліджуваний феномен заснований на ідейності мислиннево-діяльній педагогіки, яка кристалізувалася на ґрунті розвиваючого навчання (Донина, 2020). У розрізі такого предметного аналізу, актуалізувалася необхідність феноменологічного розгляду крізь призму урахування наступних елементів освітньої практики, зокрема: змістового, організаційного, особистіснозначущого, мислиннево-активізуючого. Дотримуючись логіки теоретичного викладу, паралельно назріла необхідність розгляду мислиннево-діяльній педагогіки як цілеспрямованого навчально-виховного проекту, зорієнтованого на розвиток аналітичного мислення та розуміння базового понятійно-категоріального апарату.

У процесі тривалих наукових пошуків відбулося виокремлення із загального змісту предметного розгляду наступних ознак мисленнево-діяльній дидактики:

- ✓ чітка зорієнтованість дидактичних конструктів на формування, а в подальшому і на розвиток у вихованців базових здібностей, що засвідчує про ефективність та результативність освітнього процесу у цілому;
- ✓ акцентування уваги на психологічній значущості рефлексивності на рівні конструювання дидактичного макету навчального матеріалу. За таких умов відбувається усвідомлене ознайомлення суб'єктів пізнання зі змістом, який повинен засвоїти вихованець під час навчальних занять;
- ✓ спільна співпраця у рамках навчальної діяльності усіх учасників освітнього процесу, що передбачає залучення різноманітних дидактичних форм, актуалізуючих зростання продуктивності праці;
- ✓ домінування діяльнісної складової змісту у розрізі обрання того, чи іншого тематичного матеріалу. За таких умов, сам педагог повинен бути готовим до схематичної побудови основних змістових ліній навчального матеріалу, які з психологічної точки зору повинні активізувати розвиток уважності, уяви, пам'яті, мислення тощо.

Зважаючи на те, що феноменологічний характер досліджуваного є доволі багатоаспектним, з психолого-педагогічної точки зору, актуалізується необхідність його екстраполяції на такі складові графічної моделі тривимірних напрямків (Хуторской, 2017):

а) метапредметна діяльність – ключовою її особливістю є чітка зорієнтованість на розв'язання проблем фундаментального характеру, при чому психологічно-дієвими механізмами у цьому ключі буде цілецілісне планування та рефлексивна проблематизація;

б) структуризаційний характер побудови змістового каркасу навчального матеріалу, коли логічно-вибудований ланцюжок тем вивчення формує тематику розділів, які пов'язані між собою перехресністю міжпредметних зв'язків та яскравих прикладів у формі компілювань;

в) виокремлення в навчальному змісті первинного сенсу – ключових серцевинно-змістових точок, які уможливають екстраполяцію реальної області пізнання у таку алгоритмізовану систему знань, яка буде сприйматися колективом суб'єктів пізнання з доволі високим рівнем продуктивності.

У цілому, цінність заявленого дослідження феномена полягає у перспективності його залучення до обігу навчального процесу закладу вищої освіти, що більшою мірою пов'язується із активним розвитком науки (Золотарева, 2019). Така тенденційність актуалізувала на порядку денному підготовку фахівців не лише у межах конкретних галузей, але й розширення поліспектральності навчальної підготовки фахівців за рахунок розширення цілісності розуміння світоорганізації та світобудови на рівні міждисциплінарної метапредметності.

Особливістю вищенаведеного аналізу є те, що така метапредметність зорієнтовує потенційного суб'єкта пізнання у напрямку нагромадження цілісного комплексу знань, освоєння універсального способу дій з допомогою збагачення інформаційно-особистісного поля. Багатопланове оперування гуманітарними та природничо-науковими знаннями відкриває перед вихованцем двері у світ суміжних та несуміжних дисциплін, що у свою чергу проблематизує формування конкурентоздатності майбутнього фахівця на міжнародному ринку праці.

З психологічної точки зору, сутність досліджуваного досить виразно розкривається на рівні формування «базових» здібностей, мислення, уяви, самовизначення, мовної компетенції та ін. Зокрема, таке широке коло визначеного актуалізує розвиток здібностей як ключового критерію якості освітньої діяльності з урахуванням інтеграційного концепту.

Досягнення окресленої результативності прокладається шляхом залучення до навчального процесу висококваліфікованого фахівця, який здатний організувати навчальний процес таким чином, щоб вихідна результативність його спільної діяльності з вихованцем була найоптимальніша на результативному рівні. З цією метою, на особистісному

рівні самого педагога створюється своєрідний «каркас» професійної компетентності, вибудований сегментованістю визначеного рівня компетенцій. І у цьому аспекті досить виразну позицію займають метапредметні компетенції, які з однієї сторони – дотичні до самого досліджуваного предмета, а з іншого – метапозиційні по відношенню до самої предметності (Селиванова, 2016). Вектор такої змістової проекції аргументований більшою мірою необхідністю диференціації змісту освіти на рівні визначених предметів та за їх межами (міждисциплінарний підхід). Головною психолого-педагогічною ціллю, якої необхідно досягти при правильному «кооперуванні» діяльнісним інструментарієм – є всебічний розвиток особистості, що досягається шляхом актуалізації перебігу основоположних процесів внутрішньої природи.

У сучасному педагогічному обігу кристалізувалося чимало авторських підходів щодо розгляду проблеми компетенції з точки зору різних критеріальних конструктів. Так, у рамках одного з них було визначено три основні групи компетентностей (за матеріалами І. Зимньої) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Ієрархічна структура груп компетенцій – індикаторів результативності навчального процесу у закладі вищої освіти

№	Пряма дотичність компетенцій до	Психологічні складові
1	самої людини, як носія особистісних цінностей, суб'єкта діяльності, суб'єкта спілкування	ціннісно-сутнісна, орієнтаційна, здоров'язберігаюча, саморегулююча, саморозвиваюча, предметна та особистісна рефлексія
2	соціальної взаємодії людини з оточуючим світом, активному взаємозв'язку із різними соціальними інститутами	комунікативні концепти, багаторівневість соціально-особистісних взаємодій

3	діяльності людини	пізнання, діяльнісні прояви, рефлексія вихідної результативності
---	-------------------	--

За умов такої цілеспрямованої зорієнтованості, певним рівнем перспективності вирізняється і компетентнісний підхід, в основі якого кристалізовані вимоги до освітнього результату. Окрім цього, завдяки поєднанню зазначеного підходу з метапредметним вдається сформулювати конкретні вимоги до педагогічної діяльності, яка повинна вирізнятися векторною міждисциплінарністю, надпредметністю наявних умінь та навичок, поліспектральністю внутрішньогалузевих завдань.

З метою досягнення вищевказаних «стратегічних» завдань, актуалізується необхідність дотримання відповідних організаційно-педагогічних умов, до переліку яких зокрема відносяться потреби у забезпеченні:

- ✓ внутрішньодисциплінарної інтегративності, що передбачає відповідну структурування навчального матеріалу;
- ✓ тісного взаємозв'язку теоретичної та практичної складових сумарних навчальних результатів, що відкривають можливості особистісного зростання та професійного розвитку.

Дискусія. Аналіз наукових підходів до розгляду досліджуваної феноменології засвідчив про відсутність цілісного механізму підготовки фахівців, що вирізнялися б на сучасному ринку праці рівнем сформованості метапредметних компетенцій. Усупереч існуючим реаліям, у дослідницькому обігу досі немає відповідного педагогічного забезпечення (технологій і умов), необхідного для імплементації метапредметного підходу у процес фахової підготовки фахівців у вищій школі.

Висновки. На основі викладеного можемо зробити висновок, що досліджуваний нами феномен розглядається сьогодні як інтегративне утворення. Останнє засноване на необхідності освоєння найбільш

універсальних способів педагогічної діяльності, що націлені на розв'язання цілого комплексу завдань поліпредметного характеру. Досліджуваний феномен розглядається у формі не фрагментарних навичок та умінь, а взаємопов'язаних компетенцій, гіпотетичне моделювання яких розкриває усю повноту дослідницької, інформаційної, організаційно-управлінської та комунікативної складових перспективного саморозвитку та особистісної самоорганізації досліджуваної категорії учасників навчального процесу. Окрім цього, структуротворчий характер досліджуваного ґрунтується на основоположних принципах інтегративності, варіативності, суб'єктності, що продукує ефективність досягнення ключової мети навчально-виховного процесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Донина, И. А. (2020). Особенности формирования метапредметных компетенций в условиях дистанционного обучения. *Проблемы современного педагогического образования*, 67(2), 56-61.

Селиванова, О. Г., & Князева Т.Г. (2016). Метапредметность как характеристика современного образовательного процесса. *Концепт*, 28. 197-199.

Золотарева, А.В. (2019). Формирование метапредметных компетентностей педагога средствами дополнительного профессионального образования: учебно-методическое пособие. Ярославль: ИРО.

Хуторской, А. В. (2017). Метапредметный подход в обучении. Москва : Эйдос; Изд-во Института образования человека.

REFERENCES

Donina, I. A. (2020). Osobennosti formirovaniya metapredmetnyih kompetentsiy v usloviyah distantsionnogo obucheniya. *Problemyi sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya* [Features of the formation of meta-thematic competencies in distance learning. Issues of modern teacher education], 67(2), 56-61.

Selivanova, O. G., & Knyazeva T.G. (2016). Metapredmetnost kak harakteristika sovremennogo obrazovatel'nogo protsesssa [Meta-thematic matter as a characteristic of modern education]. *Kontsept*, 28. 197-199.

Zolotareva, A.V. (2019). Formirovanie metapredmetnyih kompetentnostey pedagoga sredstvami dopolnitelnogo professional'nogo obrazovaniya: uchebno-metodicheskoe posobie [Formation of meta-thematic competences of a teacher by means of additional professional education: teaching aid]. Yaroslavl: IRO.

Hutorskoy, A. V. (2017). *Metapredmetnyiy podhod v obuchenii*. Moskva : Eydos; Izd-vo Instituta obrazovaniya cheloveka [Meta-thematic approach to teaching].

T. Dudka, V. Hrebeniuk

META-THEMATIC VECTOR OF PROSPECTIVE DEVELOPMENT OF MODERN HIGHER EDUCATION

Abstract

The article outlines the problem of perspective development of modern higher schools applying the meta-thematic approach. The priority of the views of stakeholders and employers on the issue of improving the process of professional training, which correlates with modern demands of the current labor market.

The purpose of the study is to theoretically outline the prospects of involving a meta-thematic approach to improving the process of training in a modern higher school.

The purpose is produced by the need to conduct a comprehensive theoretical analysis of the stated issues from a psychological and pedagogical perspective, which reflects the level of correlation between the subject of the research and the peculiarities of personal development of all participants in the educational process. The multifaceted nature of the fundamental principles underlying the phenomenological crystallization produced by the influence of external, as well as internal determinants is detailed. The variability and multifunctionality of the researched subject, reflected at the level of organization and realization of the educational process following the full-fledged rationalization of educational and upbringing tasks are generalized.

The research procedure involved the use of comparative, bibliographic, and problem methods to identify the basic essential characteristics of the studied phenomenon. At the level of such methodological system, the direct relation of the title phenomenon to the thought activity didactics, represented at the semantic level by the set of basic features (in particular, the priority of the activity component, didactic constructs, and reflexivity) is emphasized. Attention is drawn to the three-fold dimension of phenomenological extrapolation to the applied tasks of the modern educational process (meta-thematic activity, highly structured content framework, and extrapolation of the algorithmic system of knowledge to the real field of knowledge).

The result of the research was the construction of a hierarchical structure of competency groups – effectiveness indicators of the educational process at the institution of higher education with a detailed description of their direct involvement in key levels of education and specific psychological components.

The conclusions present the highly integrative nature of the subject in terms of its potential focus on solving a range of applied tasks. The phenomenological significance at the level of activation of the research, informational, organizational-managerial, and communicative component of prospective self-development and

personal self-organization of all participants of the educational process is summarized.

Keywords: *competencies; development; future specialist; higher school; phenomenon.*